ISSN 1338-0583
https://doi.org/10.24040/nfr.2024.16.1.167-170

OD TEXTU K PREKLADU XVII

Recenzovaná publikácia: ĎURICOVÁ, Alena, ŠTEFAŇÁKOVÁ, Jana (eds.). *Od textu k prekladu XVII (Prvá časť).* Praha: Jednota tlumočníků a překladatelů, 2023, 84 s. ISBN 978-80-7374-135-8.

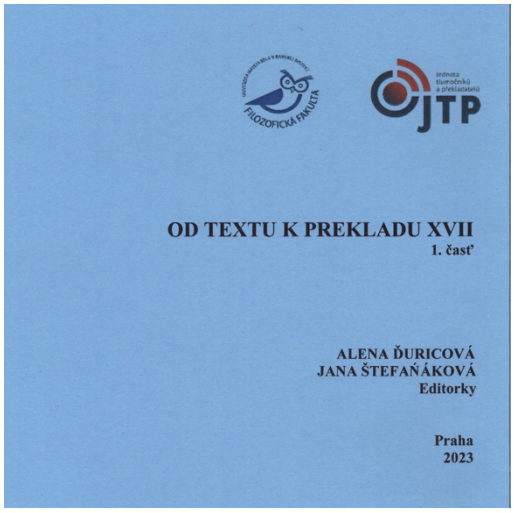

V duchu predchádzajúcich úspešných ročníkov publikácie *Od textu k prekladu* zostavili editorky prvej časti A. Ďuricová a J. Štefaňáková (FF UMB Banská Bystrica) v závere roku 2023 v poradí už sedemnásty zborník *Od textu k prekladu* zameraný na odbornú komunikáciu v tých najrozličnejších kontextoch, ktorý vyniká rozmanitosťou tém. Už tretí rok zborník vychádza v dvoch častiach. (Druhá časť s podtitulom *Lingustic Landscape* bola zameraná na výskum jazykovej krajiny a vychádzala v r. 2020 – 2023). Ťažiskom publikácie sú translatologicky zamerané príspevky, z ktorých niektoré sa nesú v duchu modernizácie vzdelávania, viaceré sú venované skúmaniu právneho jazyka.

Výskumníčka M. Benčeková (Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov UMB) v príspevku *Kultúrna inteligencia v prostredí medzivládnych organizácií* (s. 6 – 12) sumarizovala výsledky dotazníkového prieskumu, pri ich spracovaní využila metódy deskriptívnej štatistiky a vizualizácie dát. Respondentmi boli pracovníci medzivládnych organizácií, medzi nimi jednoznačne dominovali pracovníci s vysokoškolským vzdelaním. Autorka vychádzala z výskumov Earlyho a Anga, ktorí považujú kultúrnu inteligenciu za rovnako dôležitú ako kognitívnu, sociálnu či emocionálnu. Sumarizáciou výsledkov dokázala, že najvyššiu úroveň v kompetenciách dosiahli respondenti v zložke kognitívnej a najnižšiu úroveň v zložke afektívnej, ale zistila však pomerne nízku úroveň kultúrnej inteligencie takmer u 47 % respondentov. V závere preto zdôraznila potrebu zdokonaľovania interkultúrnych kompetencií pod vedením odborníkov.

Problematikou didaktiky prekladu sa zaoberala B. Jenčíková (FF PU v Prešove) v príspevku *Analýza kompetencií posteditora z didaktického hľadiska* (s. 13 – 21). Využívanie strojového prekladu prekladateľmi i prekladateľskými agentúram je stále častejšie, z toho vyplýva potreba následnej revízie textu a posilňovanie kompetencií posteditora. Jenčíková zhŕňa požiadavky na schopnosti revízora i posteditora, ilustratívne ich prezentuje aj v modelovej schéme. Na základe analýzy posteditovaných prekladov študentov v aprobácii

nemecký jazyk – slovenský jazyk autorka dospela k záveru, že na bakalárskom i magisterskom stupni je potrebné intenzívnejšie rozvíjať odborné, rešeršné a technické kompetencie adeptov prekladateľstva.

Lingvistky O. Madyar – I. Slivková (FF PU v Prešove) v spoločnom príspevku *K otázke transferu etnoreálií: slovensko-ukrajinský kontext* (s. 22 – 29) predložili analýzu možných spôsobov transferu celoslovenských a regionálnych etnoreálií do ukrajinčiny. Oceniť treba dôkladne rozpracovaný teoretický vstup do štúdie, pri exemplifikácii vychádzali autorky zo Slovníkového portálu Jazykovedného ústavu Ľ. Štúra SAV a z početných štúdií o výskume ukrajinského jazyka. Pozornosť zamerali na translačné postupy pri niektorých slovenských regionálnych etnoreáliách (názvy osôb, obydlí, jedál). Ich výskumy svedčia o tom, že aj v príbuzných jazykoch a kultúrach susedných štátov je proces translácie sprevádzaný rôznymi sémantickými a štylistickými osobitosťami, preto prenos reálií nemožno podceňovať."

Detailne spracovaný príspevok J. Pátkovej (Právnická fakulta UK v Bratislave) pod názvom *Verbo-nominálne kolokácie a slovesá v texte francúzskych právnych noriem podľa korpusovej analýzy* (s. 30 – 40) je zameraný na preklad právnych textov. Autorka upozornila, že možnosť skúmať právny jazyk ponúkajú monolingválne korpusy špecializovaných (právnych) textov. Verejne dostupnými sú korpusy právnych noriem (legislatívne texty), ale aj korpusy aplikácie práva (súdne rozhodnutia) a texty právnej vedy. Pozitívom je, že Pátková v štúdii predložila vlastný monolingválny korpus pracovnoprávnych noriem písaných po francúzsky. Prichádza k záveru, „že najčastejšími slovesami a verbo-nominálnymi kolokáciami v skúmanom type textov sú ‚legislatívno-technické slová´, ktoré pomenúvajú tvorbu, platnosť právnej normy a vzájomný vzťah jednotlivých ustanovení (intertextualita), a všeobecno-právne termíny vrátane slovies".

Bádateľka L. Poľaková (FF PU v Prešove) v príspevku *Prehľad základných pojmov exekučného práva v slovenčine a nemčine* (s. 41 – 49) sa po vymedzení pojmov exekúcia a exekučné konanie zaoberala sa spôsobmi vykonávania exekúcie a poukazuje na rozdiely primárne v Nemecku, okrajovo v Rakúsku a Švajčiarsku v porovnaní so slovenským právom. V 5. subkapitole poskytla prehľad vybraných termínov z translatologického hľadiska. Prínosom príspevku je prehľad vybraných termínov, ktorý je užitočný nielen pre úradných prekladateľov a tlmočníkov, ale aj pri analýze textov z oblasti exekučného práva, nakoľko jedným z cieľov autorky príspevku bolo dané termíny nielen preložiť, ale aj stručne objasniť a priblížiť ich aj širšiemu okruhu recipientov.

Na základe dotazníkového prieskumu realizovanom medzi tlmočníkmi z praxe vypracoval translatológ J. Stahl (FF UK v Bratislave) príspevok *Priečne tlmočenie na Slovensku v kontexte premien tlmočníckeho trhu* (s. 55 – 55), zisťoval v ňom frekvenciu využívania priečneho tlmočenia. Pre vysvetlenie Stahl uvádza, že „osvojenie materinského jazyka začína narodením a končí približne po zavŕšení šiesteho roku života. Kompetencie potrebné pre zvládnutie tlmočenia v rámci uvedeného modelu B → B môže nadobudnúť tlmočník v priebehu aktívneho pracovného života, ak získa hlbšie poznatky o cieľovej

kultúre obidvoch jazykov B, a to dlhodobým či trvalým pobytom v nej a nadviazaním užších osobných vzťahov s jej príslušníkmi" (podľa Robsona, 2002). Stahl pri odpovediach na otázku o tlmočení do češtiny prichádza k prekvapujúcemu zisteniu: „Prevažná väčšina respondentov v praxi netlmočí ani do češtiny ako jazyka, ktorý je slovenčine najbližší. Aj tu tlmočia iba tí jedinci, ktorí vyrastali v českom prostredí, a tak boli nútení aktívne používať český jazyk." Autor zdôrazňuje nevyhnutnosť pokračovať vo výskume priečneho tlmočenia a oboznamovať s ním aj adeptov prekladu na univerzitách.

Aktuálnou otázkou ostatných dvoch rokov je tlmočenie z ukrajinčiny do slovenčiny a naopak. Touto problematikou sa zaoberali M. Štefková – M. Zárecká (FF UK v Bratislave) v príspevku pod názvom *Profesionalizácia tlmočenia vo verejných službách na Slovensku počas ukrajinskej krízy* (s. 56 – 63). Vypuknutie vojny na Ukrajine a bezprecedentná vlna migrantov vyvolala zvýšenie požiadaviek na tlmočníkov, ktorých je na Slovensku akútny nedostatok. Z výskumu Asistenčného centra (Bottova ul. v Bratislave) vyplynulo, že „tieto oblasti tlmočníckych služieb sú na Slovensku pokryté zväčša len dobrovoľníkmi alebo ad hoc tlmočníkmi, študentmi alebo tlmočníkmi mimovládnych organizácií". Preto FF UK usporiadala sériu školení pre tlmočníkov vo verejných službách, príprava začínala ako improvizovaný kurz a postupne získala štatút certifikovaného kurzu. Aktuálne najžiadanejším jazykom je stále ukrajinčina, ale aj arabčina pre aktuálnu migračnú situáciu. Autorky vyslovili obavy, že ak sa Slovensko spamätá z prvotného šoku po príchode masy ukrajinských utečencov, grantové schémy pre mimovládne organizácie skončia – zdôrazňujú preto požiadavky tlmočníkov, že Slovensko by malo nasledovať belgickú cestu inštitucionalizácie tlmočníctva vo verejných službách a jeho profesionalizáciu.

Príspevok didaktičky prekladu B. Vinczeovej (FF UMB v Banskej Bystrici) pod názvom *Špecifiká prekladu terminologicky nasýtenej populárno-náučnej literatúry* (s. 64 –71) má formu prípadovej štúdie. Autorka poukázala na prekladateľské špecifiká populárno-náučného štýlu, ktoré spočívajú už v texte samotnom, ale aj v recipientovi textu i prekladu. Stanovila si nasledovné ciele: identifikovať výrazové prvky typické pre populárno-náučnú literatúru na príkladoch z knihy Neila deGrasse Tysona *Hviezdny posol* (2023); vytvoriť komentovaný preklad; hľadať vhodné prekladateľské riešenia. Zámerom autorky bolo na základe vlastnej databázy termínov predložiť model prekladu populárno-náučnej literatúry, ktorý by bol nápomocný prekladateľom iných diel tohto žánru, akcentovala najmä potrebu konzultácie s odborníkmi v oblasti príslušnej odbornej terminológie.

Problematikou prekladu nemeckých textov so zameraním na otázku dedičských práv sa zaoberali bádateľky L. Žitňanská – O. Wrede (FF UKF v Nitra) v príspevku *Špecifiká terminológie závetu v nemecko-slovenskom translačnom kontexte* (s. 72 – 82). Prioritne sa zamerali na otázku dedenia, ktoré sa týkajú sa materiálnych záležitostí a neraz presahujú hranice konkrétneho štátu. Ak dochádza k smrti osoby (napr. príbuzného) žijúcej v zahraničí, dedičské konanie primárne prebieha v krajine jej posledného trvalého bydliska. Súčasťou dedičského konania sa preto stávajú úradné preklady dedičskoprávnych listín, napr. závetov, notárskych zápisníc či osvedčení o dedičstve. Autorky zaznamenali vybrané

kolokácie z nemeckého textového korpusu a k nim priradili slovenské ekvivalenty, resp. využili stratégiu vlastného prekladu. Dôležitou súčasťou ich terminologického výskumu bolo porovnanie dedičských systémov a definícií právnych termínov v slovenskom a nemeckom právnom systéme. Metódou komparatívneho prístupu v oblasti terminológie zaznamenali možné odchýlky v definíciách dedičskoprávnych termínov.

Prínosom zborníka *Od textu k prekladu XVII* (2023) je poskytnutie priestoru na viacrozmerné skúmanie odbornej komunikácie a vytvorenie dôležitej platformy na prezentáciu odborných diskusií, skúseností a výsledkov riešených výskumných úloh. Bádateľky a bádatelia na báze teoretických východísk, ako aj osobných didaktických i prekladateľských skúseností, sumarizujú výsledky výskumov a prezentujú aktuálne témy a trendy výskumu odborného jazyka a prekladu z rôznych aspektov. Akcentujú vybrané fenomény z interlingválneho a interkultúrneho aspektu, modernizáciu vzdelávania a tradične aj problematiku právnych textov. Publikácia prináša metodologicky heterogénny a tematicky pestrý pohľad na odbornú komunikáciu, ako aj impulzy pre ďalší výskum.

Prezentovaná publikácia vznikla v rámci projektu 022UMB-4/2021 *Využitie informačných technológií ako inovatívny faktor interdisciplinárnej edukácie budúcich prekladateľov a právnikov* a financovaná bola Kultúrnou a edukačnou grantovou agentúrou Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky (KEGA).

Hedviga Kubišová